

Repertori biobibliogràfic de la literatura popular catalana: el cicle romàntic

JOAN BORJA I SANZ

Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana
joan.borja@ua.es

ORIOI, Carme i Emili SAMPER (eds.): *Repertori biobibliogràfic de la literatura popular catalana: el cicle romàntic*, Tarragona: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, 2011; «Biblioteca Digital», núm. 5.¹

Amb edició a cura de Carme Oriol i Emili Samper, Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili trau a la llum, com a cinquè volum de la col·lecció «Biblioteca Digital», el *Repertori biobibliogràfic de la literatura popular catalana: el cicle romàntic*, un treball ingent, de 620 pàgines (21 x 29,7 cm), que a primer colp d'ull evoca els grans llibrots que, segons el tòpic après dels còmics, servirien per a castigar els infants dolents, braços en creu, de cara a la paret. Es tracta —volem dir— d'un llibre voluminós, de pes, que recull l'enorme quantitat de dades obtingudes en el marc d'un ambiciós projecte interuniversitari i coral, de denominació homònima a la del llibre, en què han participat investigadors tan prestigiosos com Montserrat Palau, Josep M. Pujol, Mònica Sales, Magí Sunyer, Agnès Toda, Anna Vila i Laura Villalba (de la Universitat Rovira i Virgili); Joan Armangué (de l'Arxiu de Tradicions de l'Alguer); Josefina Roma (de la Universitat de Barcelona); i Jaume Guiscafrè i Caterina Valriu (de la Universitat de les Illes Balears); a més, òbviamment, dels curadors ja citats, Carme Oriol (investigadora principal) i Emili Samper.

Atenent la introducció que signen Carme Oriol i Josep M. Pujol, el projecte es planteja l'objectiu de «fer accessible als investigadors la informació bibliogràfica i de contingut referida als estudis i les col·leccions de literatura popular i folklore de l'àmbit català publicats dins del període romàntic, així com els treballs biogràfics i crítics dedicats als seus autors i a les institucions més actives d'aquest període». I és així que el catàleg editat per Oriol i Samper ofereix un total de 2.692 fitxes —es diu fàcil!—, d'unes tantes altres publicacions sobre literatura popular, cronològicament ordenades des de l'any 1837 fins al 1893, amb consideració de dates d'impressió, dades d'edició, estudis, llocs de producció, entitats involucrades, folkloristes implicats, gèneres etnopoètics i continguts concrets, a més de les observacions diverses que en cada cas s'han considerat oportunes.

Ens trobem, doncs, davant d'un repertori que localitza i inventaria sistemàticament una muntanyenca quantitat de documents del segle XIX a propòsit de costums, creences, balls, festes, jocs, acudits, cançons, contarelles, enigmes, llegendes, mimologismes, motius locals i renoms, parèmies, relats etiològics, tradicions,

1. També disponible gratuïtament en pdf: <http://www.publicacionsurv.cat/llobres-digital/biblioteca-digital/item/194-repertori> (data de consulta: 15 de setembre de 2012).

rondalles, etc.; com també articles i notes de la història de la recerca folklòrica catalana: esdeveniments rellevants (concursos, premis, actuacions, programes, ressenyes, polèmiques, etc.), informació sobre entitats folklòriques, referències biogràfiques de folkloristes, notícies sobre etnomusicologia, etc. El resultat —com es pot imaginar— és la més completa font de consulta que ara com ara hi ha disponible en el mercat científic per a l'estudi d'un període tan determinant en la consolidació, la fixació i l'evolució de la literatura popular catalana com és el de l'objecte d'estudi.

S'ha de dir, amb tot, que el llibre és, en realitat, el simple resultat de traslladar i arranjar sobre el paper la informació que els investigadors implicats han aconseguit aplegar en la base digital de dades *Bibliofolk: Repertori Biobibliogràfic de la Literatura Popular Catalana*, un recurs que (val la pena prendre'n nota) es pot consultar lliurement en l'adreça web <http://bibliofolk.arxiudedefolklore.cat>. Fet i fet, estudiosos i curiosos de tota mena poden tafanejar ací, sense restriccions, la completa informació del *Repertori biobibliogràfic de la literatura popular catalana: el cicle romàntic*, fins i tot —dit siga de passada— d'una manera molt més còmoda i operativa; i amb l'avantatge afegit que, a més de les fitxes del «cicle romàntic», en la versió digital es troben també disponibles les del projecte següent, «La literatura popular catalana (1894-1959): protagonistes, actituds, realitzacions». En total, vora quatre mil entrades catalogràfiques que abracen una part nuclear en l'aventura folklorística catalana dels segles XIX i XX.

Com és natural, el buidatge de fonts no hi ha estat —no ho podia ser— totalment exhaustiu. Però sí prou important per a demostrar l'extraordinària fecunditat de la premsa diària i, en general, de les publicacions periòdiques del segle XIX i principis del XX com a font valuósíssima de documents folklòrics —i d'investigació folklòrica—, amb un incalculable valor per a la història (en bona mesura pendent) de l'etnopoètica catalana contemporània. Concretament, s'hi han examinat 30 publicacions de Catalunya, 14 del País Valencià, 21 de les Illes Balears i 7 de fora del domini lingüístic català. Mereixen ser citades, aquestes 72 plataformes d'edició, perquè són —hi subjau un treball pacient d'hemeroteca— les veritables protagonistes del *Repertori*. De Catalunya hi ha: *Almanach de l'Esquella de la Torratxa* (1890); *Anuari de l'Associació d'Excursions Catalanes* (1881-1882); *L'Atlàntida*, (1896-1899); *L'Avens* (1881-1884; 1889-1890); *L'Avenç* (1891-1893); *La Barretina* (1868; 1873); *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana* (1878-1890); *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* (1891-1893); *Butlletí mensual de la Associació d'Excursions Catalana* (1877-1880; 1889); *Calendari Català* (1865-1882); *La Campana de Gràcia* (1870-1893); *Eco de Euterpe* (1859-1887); *Eco del Centre de Lectura de Reus* (1859-1860; 1861-1862; 1870-1872); *L'Esquella de la Torratxa* (1872-1884); *Lo Gay Saber* (1868-1869; 1878-1883); *La Gramalla* (1870); *La Il·lustració Catalana* (1880-1894); *Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús* (1893); *Lo Noy de la mare* (1866-1867); *Lo Pare Arcàngel* (1841); *La Pubilla* (1867-1868); *La Rambla: Semanari Català* (1867; 1868); *La Renaxensa* (1871-1875); *La Renaixensa* (1876-1893); *Lo Renaixement* (1879); *Lo*

Tibidabo (1887-1889); *Un Tros de Paper* (1865-1866); *La Veu de Montserrat* (1878); *La Veu del Camp* (1885-1890). Les Illes Balears hi queden representades amb: *Almacén de Frutos Literarios* (1841- 1846); *Almanaque Balear / Almanaque de las Islas Baleares / Almanaque para las Islas Baleares* (1863-1893); *El Ancora: Revista Religiosa, Científica y Literaria del Periódico del Mismo Título. Tom I* (1880); *Boletín de la Institución Mallorquina de Enseñanza* (1884-1886); *Butlletí de la Societat Arqueològica Luliana* (1887-1900); *La Dulzaina* (1868- 1869); *El Eco del Santuario* (1890; 1891); *La Fe* (1844); *El Historiador Palmesano* (1848-1849); *La Ignorancia* (1879-1885; 1892); *Las Instituciones* (1889-1891); *El Magisterio Balear* (1873-1893); *Mallorca. Revista Literaria Decenal. Volumen I* (1898-1899); *Mallorca Dominical* (1897-1901); *Museo Balear de Historia y Literatura, Ciencias y Artes* (1875-77; 1884-88); *Es Pagés Mallorquí* (1899); *El Palmesano* (1855-1856); *Revista Balear de Literatura, Ciencias y Artes* (1872-1873); *La Roqueta* (1887-1900); *El Sarracossano. Pronostich* (1869-1873; 1899); *Semanario Católico* (1888); *La Tortuga. Setmanari Mallorquí, Amic de Totbom. Art. Humor. Literatura* (1888). Per part valenciana hi ha: *Bou Solt, El Semanari impolític* (1877); *Cascarrabias* (1897); *La Degolla* (1890); *La Donsayna* (1844-1845); *El Mole* (1837, 1840-1841); *La Moma. Periòdic ballador y batallador* (1885-1886); *El Panorama* (1867, 1871, 1872); *El Papagall* (1864, 1868); *El Paper d'Estrasa* (1895); *Lo Rat Penat. Calendari llemosí* (1874-1883); *El Saltamartí* (1860-1861, 1862); *El Sueco* (1847); *El Tabalet* (1847); *El Tío Nelo* (1862). I, finalment, externes al domini lingüístic són *El Folk-Lore Andaluz* (1882-1883); *El Folk-Lore frexnense y bético-extremeño* (1883-1884); *La Llumanera de Nova York* (1874-1881); *Nella Terra dei Nuraghes* (1892-1894); *Il Promotore* (1840); *Revue des Langues Romanes*; i *La Stella di Sardegna* (1875-1886).²

Comptat i debatut: un treball titànic que enceta camins —i, sobretot, invita a explorar-ne d'altres— en l'estudi de la premsa periòdica del XIX com a estratègia ben productiva per a la millor coneixença diacrònica de la literatura popular catalana. A ningú mínimament avesat a l'etnopoètica catalana no pot sorprendre que aquesta important novetat editorial arribe des de Tarragona. Fet i fet —és just i necessari remarcar-ho—, precisament al caliu de la Universitat Rovira i Virgili s'han anat començar alguns dels principals projectes i de les més sucoses publicacions que en l'última dècada han revolucionat i han posat al dia la recerca etnopoètica catalana: dins l'àmbit cultural propi i també en relació amb l'escenari internacional. Hi ha prou a esmentar el prestigiós Arxiu de Folklore,³ o a alludir un projecte tan emblemàtic com el Rondcat⁴ —o a fer memòria que el prestigiós Grup d'Estudis Etnopoètics⁵ es va fundar gràcies a l'impuls decisiu del *lobby Tarrago-*

2. A més d'aquestes publicacions, els autors en fan constar 71 més que «han estat descartades pel fet de no contenir materials útils per al *Repertori*».

3. Vegeu <http://www.arxiudelfolklore.cat>.

4. Vegeu <http://www.sre.urv.cat/rondcat>.

5. Vegeu <http://blocs.iec.cat/gee>.

na—, per a copsar la idea que la dinamització de la docència, la divulgació i la investigació de la literatura catalana de transmissió oral a què estem assistint (sens dubte, un dels fenòmens més remarcables en la filologia catalana dels últims anys) té molt a veure amb la capacitat de treball i de lideratge —ultra la saviesa, la capacitat per a conformar un veritable *dream team* d'investigadors— que hi han demostrat Carme Oriol i Josep Maria Pujol.

Quan el passat 26 d'agost de 2012 moria a Barcelona l'estimat —mestre admirat, company fascinant— Josep Maria Pujol, l'etnopoètica catalana en quedava irremeiablement òrfena, com també la literatura medieval i l'ortotipografia. Tanmateix, la simple consideració d'una obra com el *Repertori biobibliogràfic*, al costat de totes les altres grans aportacions fetes a la recerca folklòrica, ens fan pensar que l'òrfenesa, en el seu cas —en el nostre—, té almenys el palliatiu d'un preciós llegat: el del coneixement, la intel·ligència, l'erudició, la fantasia; en suma, el de la pàtria de paraules a què decididament va contribuir. Els qui tendim a pensar que l'ànima humana és efectivament feta de paraules trobem, així, que la del savi Pujol perdurará per sempre entre nosaltres, i en el treball que prosseguiran els col·legues que, amb ell, han elaborat el *Repertori biobibliogràfic* que ací es tractava de ressenyar.

Etnopoètica i territori: unitat i diversitat

CARME ORIOL

Universitat Rovira i Virgili, Departament de Filologia Catalana, Tarragona
carme.oriol@urv.cat

ESCANDELL, Dari i M. Jesús FRANCÉS (eds.): *Etnopoètica i territori: unitat i diversitat*, Dolianova: Grafica del Parteolla, 2011; «Arxiu de Tradicions de l'Alguer», núm. 12.

L'etnopoètica, en tant que «art de la vida quotidiana», apropa temes que són universals a la realitat immediata del dia a dia. Aquest art del «comú de la gent», com també en podem dir, se serveix de temes i arguments compartits en diverses cultures i territoris i els adapta a la realitat més propera donant-los aquell color característic que els fa particulars i específics.

Per reflexionar sobre aquesta qüestió, i amb l'objectiu d'estudiar i divulgar el nostre patrimoni més proper, el Grup d'Estudis Etnopoètics (GEE), integrat dins de la Societat Catalana de Llengua i Literatura de l'Institut d'Estudis Catalans, va organitzar la VI Trobada del GEE (que va coincidir amb el XIII Simposi de l'Arxiu de Tradicions de l'Alguer). Va tenir com a tema «Etnopoètica i territori: unitat i diversitat» i es va realitzar a Eivissa els dies 5 i 6 de novembre de 2010.